

Завой

ТАКОСА ЗАПАЗИ
1-10-1940

Седмичникът за култура, изкуство, критика и общественост.

Мнозина знаят пътя на истината; малцина тръгват по него обаче.

Той е грапабъ и стръменъ.
Не всички иматъ сили да се изкачатъ нагоре.

(Далеко-източна мъдростъ)

Къде сме?

Прието е да се смѣта, че предъ интереситъ на голѣмитъ народи, нѣма срѣдства за отбрана. Смѣта се дори, че тя е безсмислена, защото тия интереси покриватъ и чертаятъ политическата съдба на малкитъ.

По повърхността на така създадената психика не веднажъ и у насъ се е поставялъ въпросе: Къде сме? Естествено е, отговорътъ е билъ очакванъ съ любопитство, което далечъ е надхвърляло предѣлитъ ни.

Задъ тѣхъ българинътъ е билъ всѣкога цененъ като добъръ войникъ, който съ цената на саможертвата е бранѣлъ всѣка педя своя земя — отъ всички врагове.

Днесъ единъ отъ тѣхъ е и войната. Нейниятъ походъ чертае угроза за всички, и за тѣзи, които напрѣгатъ сили за да ѝ пресекатъ пътя и да спасятъ свѣта отъ очакващата го разруха.

За насъ границитъ на тоя свѣтъ се очертаватъ отъ българското небе.

Подъ неговиятъ покривъ е наслоенъ възникъ ни трудъ, наслоени сж ценноститъ ни — материални и духовни, надъ които бдимъ за да ги запазимъ, та да надстроимъ надъ тѣхъ все нови и по-голѣми такива, съ подкавата на народностнитъ ни възделения.

Ние сме и днесъ познатитъ и ценени войници. И ако сме малкъ народъ, съ голѣми сили служимъ на България и съ още по голѣмо сѣрдце вѣрваме, че сподойна и миролюбива тя ще възхожда винаги.

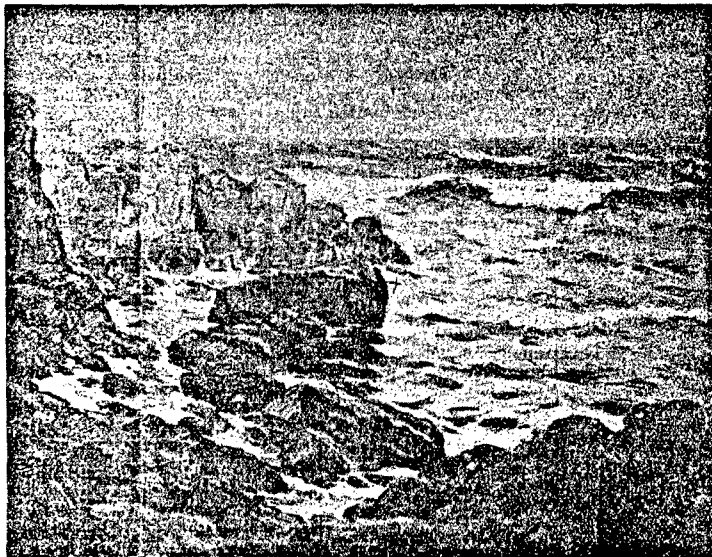
„Завой“

ПОЛИТИЧЕСКИ ДНЕВНИКЪ

Прелюдията на войната

Както отбелязахме въ статията си „Вредни илюзии“ свѣтътъ навлизе въ една фаза, а неразрешими противоречия, единствениятъ изходъ отъ които, при днешнитъ условия, е само една дълга, изтощителна война. Надеждитъ, възлагани на г. Уелсъ, се стопиха като пролѣтния снѣгъ. Неговитъ сондажи за миръ разкриха още повече дълбокитъ противоречия, които раздѣлятъ европейскитъ държави, и които раздѣлятъ ожесточението и решителността да се воюва до победа. Прѣкъ резултатъ на посещението на г. Уелсъ бѣше срещата въ Бременъ и засилването на осята Римъ-Берлинъ, следъ което последва падането на г. Даладие и съставянето на новия „воененъ“ кабинетъ на г. Полъ Рейно съ задача да активизира войната. Следъ „милитаризирането“ на френския кабинетъ, вѣроятно ще последва „милитаризирането“ и на английския. Ясно е, че отъ двѣтъ неприятели страни ще се направи всичко за по-пълното организиране на военното стопанство, за постигане единство въ воденето на войната, за по-мощното укрепяване на позициитъ, за по-обилното снабдяване съ военни материали и муниципални, за по-решителното спечелване духа на народитъ. Заедно съ това огромнитъ разходи ще продължатъ, бюджетитъ ще растатъ до астрономични цифри, народнитъ стопанства ще работятъ почти изключително за войната, народитъ бързо и прогресивно ще обединяватъ

Свѣтославъ Василевъ

Георги
Велчевъ

(По случай изложбата му, която биде открита на 25 г. м. въ фойето на Варнен. Народен театръ)

Нашето
море

Прегледъ на печата

Подъ надсловъ „Поскъпването“ сп. Бразилъ на уводно мѣсто пише: Народното събрание е въ заседание. Между многото въпроси, съ които е належащо да се занимава то, на първо мѣсто стои този за държавния бюджетъ. Три месеца вече откъа ежедневнитъ нужди на държавата се посрѣщатъ съ дванадесетинки. Не се съмняваме, че самото правителство чувства съмнение отъ това положение и то само ще поиска частъ по скоро да му гласува опредѣленъ бюджетъ.

Бюджетопроектътъ на държавата за 1940 г. отдавна е готовъ. Вестникитъ съобщава своевременно за неговото изработване отъ бившето правителство. Но, вѣроятно, ще се наложи сега да се внесатъ въ него, било отъ Министерския съветъ, било отъ Финансовата комисия известни поправки. Голѣми международни събития съ свѣтлава чизина се развиватъ около насъ и даватъ своитъ отражения върху стопанския животъ на страната. Както и да е,

каме да гледаме на нѣщата, трѣбва да признаемъ, че животътъ значително поскъпва. Наредането да се платятъ покупкитъ по ценитъ отъ преди 30 августъ е едно неизпѣлнимо вече пожелание. Дори и общинскитъ налози, подъ една или друга форма се увеличиха на много мѣста. А особната комисия при Министерството на търговията почти всѣкъ денъ ни уведомява за все по нови покачвания въ ценитъ на индустриалнитъ произведения. Говоримъ за законното поскъпване въ ценитъ, защото другото — послѣдната на спекулата — е почти неизполнимо. Само работната зплата — на работници, занаятчии и чиновници, пензионери и др., изобщото на личата, които разчитатъ на строго опредѣленъ доходъ — остана същата. Само тѣ нѣма какъ да урівновесятъ своя домашенъ бюджетъ. Ето върху какво, между другото, се трѣбва да спратъ своето вниманието които подготвяватъ държавния бюджетъ.

Ония, които изкарватъ прехраната си отъ своя личенъ трудъ или разчитатъ на строително опредѣленъ доходъ, се бѣха нагодили изтъ стопанскитъ условия на последнитъ нѣколко години. Тѣ бѣха нагодили своето съществуване така, че смогнаха, макаръ и много трудно, да задоволятъ нуждитъ си отъ храна, квартири и облѣкло. За излишци и спестявания при тѣхния бюджети едва ли е могло нѣкога да се говори. Днесъ обаче, при измѣненитъ цени на продуктитъ отъ първа необходимостъ, става вече дума за постепенното изобличаване на тая категория граждани, които при това не сж малко. Ето защо тѣхната съдба трѣбва да се вземе присърце отъ ръководителитъ на страната.

Намѣстата на държавата въ стопанския животъ не се посрѣща вече като ересь, както бѣше преди шестъ години. Никой не протестира, когато властятъ се заематъ да опредѣлятъ ценитъ на нѣкои произведени. Следва на 4-а стр.

Какво съмъ сега ли? Едно нищо или почти нищо. Вонеща дрипа, парцалъ, дори нѣщо по мръсно. Станахъ за смѣхъ на хората — вижте го, казватъ, пропадналъ, пияница. И всѣки ме отбѣгва. Признавамъ, има защо — нечистъ съмъ и миряша на спиртъ, на ракия. Какъ стана това?... Ето, бавно, неусѣтно се издига човѣкъ съ много болки, усилия и жертви. Минаватъ дни, години, обѣрне се и види, че едва едно стъпало е по-високо отъ другитъ! И пакъ поема нагоре-нагоре по стрѣмнината на грижитъ! После изведнажъ неочаквано се подхлъзне, пада, пада докато единъ денъ се намъри на дълното на живота. Самъ, безъ приятели и жени... Та всички това стана заради една жена. Смѣшно, глупаво, наистина! Но така е. Който е обичалъ истински, дълбоко и отъ сѣрдце, ще ме разбере.

Какъ и кога идва любовта, никой не знае. То е само единъ

Панчо Михайловъ

ИЗПОВѢДЪ

мигъ — съ блѣсъка на очитъ, съ кротката усмивка на малкитъ устни или съ лекото свѣтливо допиране на ржката и сѣрдцето — непослушното, немирното сѣрдце — е вече победено. После свиквашъ и ти се струва, че отдавна вече, отъ години я познавашъ. Щѣхъ да кажа — душата ѝ. О! никогато, никогато не може да се проникне напълно въ душата на жена. Тя е като чужда непроходима страна, все нови и нови изненади се откриватъ.

Сега съжалявамъ, хиляди пъти съжалявамъ. Но зависи ли отъ насъ? Не! Идва безъ да искаме, така, както и се ражда, безъ да ни е питалъ нѣкой. Отваряйтъ очи, гледайтъ съ очудване на свѣта, раждайтъ се, страдайтъ, боритъ се и честотъ въ дни на безизходностъ ти

идва отчаянието на помощъ — да се самоубиешъ...

Запознахме се безъ да сме сътърсили, безъ да сме се искали. Така както става съ всѣко запознанство. Отначало запознавахме за най обикновени нѣща: горещо е въ салона, скоро може би ще има дъждъ, за банитъ, войната въ Китай и че парфюмътъ на тази дама — токущо минала покрай насъ — е много силенъ, предизвикателенъ, и накрая съвсемъ неочаквано ме запита:

— Вий сте художникъ, нали?
Въпросътъ бѣше така категорично поставенъ, че азъ не възразихъ. Дори малко се смутихъ.
— Отгдетъ знаете?
— Виждахъ ваши портрети.
— Къде?
— Въ общата художествена изложба.

— Тѣ минаха незабелязано...
— Отъ критициитъ — да, но отъ очитъ но малцината, които разбиратъ отъ истинското изкуство — не!

Да си призная, това ме подкупѣ. Колко малко имъ трѣбваша на хората, за да ги имамъ на своя страна завинаги. Кажете имъ направо: вашата работа бѣше една отъ най-хубавитъ и — толкова. После въ замѣна можете да вземете и душата имъ.

— Азъ дълго ги гледахъ, продължи тя, — и все нѣщо ново откривахъ у тѣхъ. Късче по късче долавяхъ душата на художника. Азъ вече ви познавахъ чрезъ тѣхъ. Знаехъ вашия миръ, вкусъ, желания, радоститъ... И, за да се увѣря въ това, попитахъ за васъ. Посочиха ви, и нашитъ погледи се

срещнаха. Толкова младъ, а пъкъ...

Ахъ, младъ.
Чакайте, не съмъ казала всичко... Веднага въ мене се породѣ желанието да се запозная съ васъ и да ме нарисувате... Мжхъхъ се да си представя, каква ли ще изглеждамъ излѣзла отъ вашата, отъ ржката на голѣмъ художникъ.

— И защо не ми казахте още тогава?

— Знаете, жената е горда... тя винаги иска мжжътъ прѣвъ да пристѣпи къмъ нея.

— Но тука се отнася до изкуството.

— Нищо!.. Сега вече е друго, мога... И колко пъти ще позирамъ?

— Два-три... може и четири... Излъгахъ я, само и само да се съгласи. А после протаканъ все по-дълго и по дълго. Най-различни причини намирахъ: уморенъ съмъ, боята се е привършила, настроение нѣмамъ... Тя по нѣкога проникваше въ

Панчо Михайловъ предъ в. Завой

На актуелни теми съ българския писател,
който, въпреки всичко твори

Не всички от нашите писатели се радват на популярност. Като че ли белетристите са по-приближени до широката читателска маса. И въпреки това нима нищо неестествено, защото все пак белетристиката е била винаги най-непосредствената отразителка на живота. Разбира се не всеки му се отдава да вникне в многоликите му форми и прояви, да вникне творчески, като обзоре и най-малките кътчета, където има живот — зараждащ се, крепещ или умиращ.

Един от тия наши писатели, които бележат все по-големи и по-ценни резултати в полето на родната белетристика, е

Панчо Михайловъ.

Бяхме свикнали да го виждаме всеко лѣто като желан гост на града ни. Като още по-желанъ го посрѣхнахме сега. „Не се изненадвайте, господа. Нима мислите, че писателя нѣма право да пътува по служба?“

Тия думи на Панчо Михайловъ са предостатъчни за тѣзи, които познаватъ условията на живота на повечето отъ нашите писатели, раздвоени по необходимостъ.

Въ желанието ни да използваме всѣки случай, който би ни далъ възможностъ за прѣка връзка на българския писател съ читателитѣ на „Завой“, помолихме Панчо Михайловъ да отдели малко отъ времето си за тѣхъ.

Той се отзова съ видима готовностъ, която открива особено приятенъ и сърдеченъ събеседникъ.

— Сѣтате ли, г. Михайловъ, писателя като пѣтководителъ на устрема къмъ културно възмогане? Въ тая насока какви задачи, споредъ Васъ, има да разрешава той?

— Отговоръ е въ въпроса Ви. Други задачи освенъ вложени-

тъ въ тоя отговоръ, писателътъ нѣма. Ако не изтъква истината, ако не посочва на другитѣ пътя къмъ висинитѣ, то и не е необходимо да пише и поднася това на хората, а само ще му служи като храна въ часоветѣ на тихи съзерцания.

— Да изтъква злото, противоречията и пороцитѣ, отъ една страна, да ги направи обществено омерзени и невъзможни и отъ друга, полезното, красивото, доброто, които да бъдатъ предпочитани, поощрявани, култивирани, вѣнцантирани въ душата на човѣка.

Думитѣ на Панчо Михайловъ са убедителни, защото той и като човѣкъ, и като писател е изразна въ „познатия святъ“ на съвременното.

Това сѣщото съвремие нима не се пресича отъ паралелни пѣтици на възвишени помисли и на порочни прояви? Кои отъ тѣхъ сѣдалеч отъ днешния човѣкъ? Може би той самия отъ пѣти си, отъ истинския си пѣтъ, очертанъ, но неслѣдванъ!

— Какво бихте ни казали за творческата проява на българския писател? — е вториятъ ни въпросъ, който поставяме на Панчо Михайловъ.

— Максимата „Изкуство за изкуството“ е отдавна умрѣла и забравена. Може би живѣе още — само въ нѣкои болни глави. Споредъ мене това е най-безползното и излишно изкуство. Единъ писател не вѣрви ли въ кракъ съ времето, не живѣе ли съ мѣкитѣ и радоститѣ му, не го ли изрязва, не вземе ли участие и страна въ общественитѣ борби, е извънъ времето, ненуженъ е. Такива писатели доставятъ храна само на глупави и болнави жени, единичната целъ на които въ живота е — да се нахранятъ и облъкнатъ хубаво, по последна мода и да отглеждатъ породисти кучета. А колко работа ги чаква: да възпитаватъ и учатъ бедни деца, да помагатъ на нежлави и др.

— Писателя трѣбва да гори съ мѣката и страданията на епохата, въ която живѣе и ако трѣбва — да умре, като жертва на вѣчния гладъ и борба на човѣчеството, за повече свѣтлина и добруване. Такива писатели имаме въ миналото и само малцина отъ живитѣ. Останалитѣ пишатъ за себе си и за братовчеднитѣ на издателитѣ имъ.

— Кажете ни нѣщо за днешната българска книга и за онаи, които я чакатъ и четатъ по градове, села, паланки и ко-

РЕПОРТАЖЪ НА В. ЗАВОЙ.

ЗЕМЯТА — МАЙКА НА ВСИЧКИ НИ

Вѣрви кървана на времето, трупатъ се по неговиѣтъ пѣтъ дни, години, вѣкове, подъ чийто було сме свикнали да търсимъ блѣди следи на отживѣли форми, на примитивни отнoшения, на лутащи се хора — безпѣтници. Съ всѣко поколение отъ тѣхъ се е раждалъ като че ли самъ за себе си новъ свѣтъ, обграденъ съ ореола на възжеленията, на тия възжеления, които сѣ сплътствали човѣка отъ първата му стѣпка. Съживяватъ тоя човѣкъ е търсилъ и търси вѣчно, сили и срдѣства, за да приближи възжеленията си, да ги реализира, и въ това търсене е давалъ смисълъ и стойностъ на живота си, изразненъ въ неуморенъ градежъ. Неговитѣ устои всѣкога сѣ сестремѣли къмъ земята, за да се опратъ на нея — на твърдината ѝ, на силата ѝ, на богатствата ѝ.

По ширината на тая земя — кърмачка на живота, надъ която слънцето не е залъзвало никога, сѣ се прѣснали поселницитѣ ѝ, пригодени както къмъ студоветѣ на покривнитѣ ѝ — полоситѣ, така и къмъ горещинитѣ ѝ центъръ — Екватора. И всѣки отъ своя секторъ гради, вгражда своята данъ въ благополучието на свѣта днесъ и въ желаното по-големо утрешно благополучие. Неразривно свързани съ него сѣ браздитѣ на примитивното рало и на трактора. Тѣ преминаватъ граници на държави, на народи, на раси,

по всички посоки и континенти, навсѣкжде където отъ полянолото семе избухватъ длатокласни ниви. Подъ тѣхъ, въ глѣбинитѣ на земята — въ руднитѣ, сѣ е лоятъ скрититѣ богатства, черпи се „черната кръвъ“ — нефта, за да се подхранватъ желѣзнитѣ срдѣца на заводи и фабрики, на параходи, летила, влакове и др., предъ които съ всѣки новъ день човѣшката мисль отдадечава все по-вече и по-вече границата на невъзможното, на непостижимото.

Колцина отъ предшественицитѣ ни вѣрваха, че отъ силата на бързотекитѣ води може да се произведе електрическа енергия, която превръща пустинитѣ въ цвѣтущи области? Въ тѣхъ, въ равнинитѣ, където се ражда силата, където розата ухае, където люляци и кринове цвѣтятъ, въ несприятелитѣ висини, при орловитѣ гнѣзда, всѣка стѣпка гори отъ животворни сили и богатства на земята. Затова приютени до гнѣкитѣ ѝ голѣмѣятъ създаденитѣ и нивнатѣ нови съставки — села и градове, на човѣшката общностъ, въ живота на която всѣки търси своето мѣсто: да оре земята, да сѣе пшеница и вѣра, да лomi, да строи пѣтици и сгради, да преработва плодoветѣ ѝ, да я възлѣва, да прѣсздава красотитѣ ѝ.

на сжщата земя на вѣчната земя, на земята — майката на всички ни.

Ст. Завоевъ

либи, г. Михайловъ.

— Днесъ българската книга е въ упадѣкъ, дорави изключително лошитѣ времена. Гласътъ на топовѣтѣ и моторитѣ е по-силенъ отъ плахия и за висимъ гласъ да писателя. Това е навсѣкжде: Германия, Англия, Франция, Италия, Русия. Ще минатъ тия болни времена, ще се отвратятъ човѣшката душа отъ напразно пролѣтата братска кръвъ и очитѣ на всички ще се обърнатъ пакъ къмъ духовнитѣ ценности. Тогава ще настѣпнъ разцвѣтъ на изкуството, ще се пише много, ще се твори и ще се чете още повече.

А сега? Бедната българска книга! Спомянатъ си думитѣ на единъ руски писател, не посрѣдствено следъ революцията: „Чете ли се книгата у Васъ?“ го питали.

„Какво да Ви кажа, когато човѣкъ има само 5 лева и се пита за хлѣбъ, или за книга да

ги даде, струва ми се отговора е единъ.

Горе-долу положението на книгата у насъ е такава. А имаме, безспорно, голѣми и даровити писатели, безползно е да ги изброяваме, знаете ги, виждате ги, виждате ги тоне по витринитѣ. Могатъ да кажатъ и нѣщо повече отъ това което сѣ написали, но сѣ принудени да говорятъ подъ сурдинка.

Единъ последенъ въпросъ. Кажете ни нѣщо за Васъ.

— За себе си кажа мога да кажа? Много и нищо. Живѣя обикновения животъ на всѣки българинъ, потнахъ въ грижи за „утрешния день“, който никога не ми е принадлежалъ. Все е бѣталъ предъ мене невидимъ, неуловимъ. Който не го е изпитвалъ, не познава живота, горчивата страна на живота. Отъ тамъ и невъзможността да се отдаде човѣкъ напълно въ ржцетѣ на твор-

Смелъ и стр.

Отъ поста

на „Завой“

За една селска стихосбирка

Има прояви, предъ които човѣкъ губи мѣрката за нѣщата и се чувствава неприятно изненаданъ и даже обиденъ, колкото снисходителенъ и състрадателенъ да бжде той.

За да ги приеме като имъ даде стойностъ човѣкъ трѣбва да се върне по-назадъ отъ младинитѣ на прѣдѣлитѣ си. Но не само да се върне, а да не помисли нито за моментъ, че е билъ съвременникъ.

Подобни прояви изъ областта на книгописа сѣ докарвали много люде до състоянието да сжжеляватъ, че сѣ не учили на четмо и писмо.

Попадна ни съвсемъ случайно една новоиздѣла стихосбирка. Въоръжихме се съ голѣмо търпение, за да я доизчетемъ и останемъ спокойни.

Тукъ даваме на показъ нѣколко характерни извадки отъ нея.

Образцовия чифликъ Русе

Край Русе води пѣтъ, Край чуденъ роденъ кътъ. Красива буйна гора се проситира Въ слънчово сияние се тя облива

На нѣколко километра далечъ Се намира този Божи даръ, но вечъ

Тамъ въ Образцовия чифликъ Чезне буря, скръбъ и житийски конфликтъ

ЛАЗАРЪ

(Презъ Велики пости)

Зажалиха, затжиха за Исусе Селянитѣ презъ Велики пости Нѣма вече хоро да се друса, Нѣма да се ходи и на гости.

Забрадика ония ми ти чембери Презъ братата и млади, и стари Посивъ небето и се наумери За сѣдба бѣраа всѣки да превари.

Стихосбирката би била по-цѣлостна, ако следъ одата — О, писателю, това си ти, за вършавишъ се прослава на дързостъ и на великото търпение човѣческо . . .

О, времена, о, нрави!

Дежурентъ

Печатница

„К. А. НЧО НИКОЛОВЪ“

Телефонъ 26-58.

Четете в. „Завой“

самата дълбочина на лѣжата и знаеше какво се крие задъ нея, но се преструваше, че ни вѣрва. И започваше на свой редъ да се извива съ единъ престорено-загриженъ тонъ, че ще ме безпокои повече, отколкото е предпологала. Нали времето на единъ художникъ е скъпо и не заслужава да се пилѣе само по една суетна жена.

— А когато тази жена е нѣщо повече отъ обикновенитѣ.

— Кой знае! Не винаги предположението отговаря на истината. Колко често се лѣжемъ и колко късно откриваме това.

— По за случая е така.

— Може би, но... внимавайте съжалението да не изпревари възторга ви.

— Ни позволи да цѣлуна въ знакъ на благодарностъ само ржката ѝ.

Малко по-малко азъ се увлѣкохъ дотолкова, че забравихъ и изкуството и себе си.

Когато ми затваряхъ вратата нейното прѣстъпство, — а това често се случваше, азъ изпа-

дахъ въ дълбоко, неизмѣримо отчаяние. Не спѣхъ, нищо не работѣхъ, само скитахъ тукъ-тамъ безъ целъ или се мажехъ да удавя болката си въ виното. Напразно!

Пиехъ съ другари до срдѣнощъ. Какво отъ това? Главата, гърдитѣ ми пламваха, сѣ клаушкани се отивахъ въ къщи и, макаръ да бѣше студено, отваряхъ прозореца, за да ми разминѣ. Така съмъ засивалъ.

На сутринта се събуждахъ съ болки — цѣлото тѣло ме боляше отъ простудата и спира. Така продължаваше съ дни, съ месеци . . .

После една случайна срѣща ни помиряваше. Тогава пакъ отъ радостъ, отъ частие бѣхъ като лудъ. Цѣлувахъ я, прегръщахъ ме се наситно, съ часове . . . докато обезсилени падахме на дивана.

И — започнаха взаимни обивинения:

— Ти бѣше кривъ . . . ти започна прѣвъ, маймунчо. Другъ пътъ да не се повтаря . . .

— Защо пакъ азъ? . . . Ти започна съ своитѣ капризи и настоявания . . .

— Не е вѣрно! Азъ бѣхъ правата. Сега трѣбва да се извинишъ. Да знаешъ така грубо никогато не се постѣжва съ жена.

— А ти какво не ме направилъ: негодникъ, извергъ, мошенникъ, лѣжецъ.

— Е, признай си, че ги заслужавахъ.

— Хайде, стига - миръ! - И цѣлувайтѣ слагаха край на спора.

А знаехъ, че единъ день все ще дойде нещастие. То ни дебѣше, ходѣше следъ насъ, около насъ. Дяволски ни се надсмиваше. Азъ се срамувахъ, като дете, на което сѣ попарилъ скъпа хубава играчка. О, тѣ бѣше много красива и всѣки моментъ можеше нѣкой да ми я отнеме. Очаквахъ го и все пакъ не ми се вѣрваше. Нали и тѣя ме обича!

Откъде знаа това ли? Очитѣ, вслѣдъ ѝ, и устнитѣ, дѣхътѣ ѝ, всичко въ нея ми подсказваше за това.

После видѣхъ единъ день на ржката ѝ скѣпъ прѣстѣнъ.

— Кой ти го подари?

— Сама си го купихъ, — излѣга ме тѣ и нѣкакси виновно ме погледна.

— А пари отгдѣ взе?

— Имахъ ги . . .

Престорихъ се, че ѝ вѣрвамъ, и замълчахъ.

Оттогава стана студена сдѣржана къмъ мене. Моего присѣствие не я радваше вече. Дори малко нѣщо ѝ се виждаше досадно . . . Докато трѣгнахъ се другъ . . . Съ другъ! Ударѣхъ бѣше много силенъ, струваше ми се, че ще полудѣя. Какво можехъ да направя? Да ги убия ли? Значи душитѣ имъ да отидатъ направо въ рай. Не, азъ искахъ да ги накажа съ нѣщо по-тежко, по-жестоко . . .

Търсихъ го и накрая го намерихъ. Ето, нека и той живѣе съ нея срдѣ отрова и огъна на тѣлото ѝ, докато не остане нищо отъ душата му. А азъ какво да правя? Пия и от време-навреме въ моменти на

просвѣтление си спомнямъ за нея. Боли ме, но се сдѣржамъ. Само сълизитѣ ме издаватъ, но азъ лѣжа хората — а повѣкога и себе си, — че очитѣ ме болятъ. За нѣколко години само остарѣхъ. Сбръчка се лицето ми, срдѣцето отслабна. Сутринъ кашлямъ до забравя. Не ме бива за нищо. Ржцетѣ ми треперятъ — четката не мога да държа. Лѣкаритѣ казватъ, че е отъ спирта. Може би сѣ прави. Но какво отъ това? Не ѣ все едно отъ това или отъ друго.

Да можехъ да я нарисувамъ такава, каквато я виждамъ въ себе си: черна, грозна, подла, хитра и зла. Не би я погледналъ никой, дори и дяволътъ. Но заслѣпението дойде много рано. И умората. Сега, единичниятъ приятелъ ми остава смъртта. Нека почука и тя. Все ми е едно. Нали съмъ во неща дрипа, парцалъ, нищо!

Четете в. Завой!

Н. Д. Поповъ

ГРАНИЦАТА

Разкази отъ Крумъ Григоровъ

КРИТИКА

Крумъ Григоровъ е единъ отъ нашитъ млади и надеждни разказвачи. „Границата“ му е историята му и успѣшенъ дебютъ въ областта на прогресивната ни белетристика. Още съ първата си сборка-разкази („Слънченъ гладъ“) той поелъ на здравия и бодръ художественъ реализъмъ.

Въ „Границата“ сж помѣстени всичко 13 разкази. Повечето отъ тѣхъ сж чупливи и бодри, на мѣста парливи и тжжни истории отъ живота на нашето следовено село, въ което, като пролѣтна стихия и бодра пѣснь нахлува новото време. Вториятъ дѣлъ разкази сж изъ живота на българския народенъ учителъ; съ неговитъ трепети, радости и скърби. Ние не можемъ да искаме отъ Григорова една по-друга действителност. Самъ отрасль сърдечна, она не е безразлична, не здрава и черноземна, калена съ негодитъ обществена срѣда, той много естествено, че се стане и неинъ изразителъ. Бѣгството отъ непосрѣдната действителност е стопроцентова романтика въ най-добрия случай, а въ най-лошия — долнопробно съчинителство. Това е чуждо не само за Григорова, но и въобще за цѣлата ни прогресивно-художествена литература. Григоровъ владѣе външния и вътрешенъ анализъ и синтезъ:

цит. (Нераздѣлни)
„Работата вървѣше усилено. Отъ ранна утринъ (та) до късна вечеръ се разнасяха траканята на стоманенитъ длетъ и гъргоренето на падащия отъ колата чакълъ. Цѣлата долина ехтѣше. Мостъ се прави въ село Герово. Мостъ и то камененъ.“

И отъ общата и широка картина сполучливо и изведнѣжъ попада въ подробности.

„Радко Стоилковъ, напѣвайки се, вдигаше камъни. Вратнитъ му жили се изгъваха, като малки сини ажжета, а отъ прѣститъ на полуканитъ му ржце капѣше кръвъ.“

Нему не липсва и художественитъ замахъ, който най-добре говори, че у автора има силно и непринудено чувство. Защото „за написването и на най-реалистичния разказъ трѣбва интуиция, настроение и творческа фантазия, нѣща, които мнозина синтезиратъ въ едно общо и не толкова правдиво понятие: възхитението.“

Пена Клисурача и Доста Човѣчината бѣха раздѣлени отъ една суходолина — Тъмни долъ. Клисурача бѣше ниска жена, съ широко лице, дебелъ устия и месестъ носъ. На чело си имаше единъ изрѣзъкъ — голѣмъ колкото бобено зърно. Шията ѝ бѣше крива, косата невечесана и шръкнала като четината на мършаво прасе.

Доста Човѣчината пъкъ, малко по-висока, но съ крака тънки въ глезенитъ и праситѣтъ, съ широки като лопати стѣкла, се полюлюваше отъ кръста нагоре, като че ѝ изгубила равновесие. Състоянието и на двѣтѣ жени не бѣше завидно. И двѣтъ живѣха въ немотия, безъ да си вѣрватъ една на друга. А да ги закачишъ, това значи да си стоваришъ беля на главата. Засѣкватъ като оси, докато излѣзатъ огровата си.

Най-интересни бѣха, когато заваляше пороевъ дъждъ. Цѣлата вода отъ Косови орници до Срѣлни ридаръ се събираше като въ улей, политаеше като чудовище и почиташе всичко изъ лѣтя си.

Търкалящитъ се камъни се

цит. (Не е чиста работата).

„Цѣлъ месецъ вече вали не-прежкнато. Като никога. Буйната трева пожълтѣ. Житата наведоха класѣ и поленаха. Зелената къклица ги яха отъ горе и се разцѣфтѣ. Избуяха бурени и плевели: диви мако-ве стърчаха като малки червени байрачета, а метличина се синѣеше навсѣкжде... Коренитъ на засажданитъ тази година овошци дръвчета потнаха въ вода. И младитъ имъ фиданки плѣсенаха...“

Надъ „Голѣма Орница“ се надвеси бхухлати градоносни облаци“.

Само при наличността на чувството, художникътъ може да попада непринудено и на сполучливи сравнения и образи и на широки по размахъ картини, и на характерни подробности. Той никога не трѣбва да изгубва нишката на чувството. То е и което развива творческата фантазия и предава и на прозата даже, вътрешенъ ритъмъ и пѣсенна непринуденост.

Въ заключение нека кажемъ, че на Григорова не остава нищо друго, следъ като има богатъ запасъ отъ впечатления и образи и едно прогресивно отношение къмъ живота, да наблегне повече на художествената страна и на поетизацията (не разбира се като Ст. Ц. Даскаловъ, у когото имаме покрай другото и единъ явенъ стремежъ къмъ много и излишни сравнения, и където трѣбва, и където не трѣбва, които сравнения отслабватъ чувството и доведатъ до съизвизъмъ). Григоровъ е бодръ и упоритъ реалистъ, който може да даде и още по-сполучливи работи.

Прегледъ на печата

(Продължение отъ стр. 1-ва)

ния. Но тя има еднакво задължение къмъ всички свои граждани и не бива да забравя ония, които нѣма кому да прехвърлятъ новото послѣствие на живота. Като изхождатъ отъ предварително установенъ стопански планъ, при който да нѣма облагодетелствувани и онеправдани, управнитѣ на страната трѣба да нагодатъ всичко — и цени и заплати къмъ новото положение. Я изработването на държавния бюджетъ и вънесането му въ Народното събрание и гласуване дава възможностъ да се направи решителната стѣпка въ това направление. Още повече, че самото правителство и Тронното слово по-възгласи „да запази хармонията между доходи, цени и данци“, което искаме и ние.

Крумъ Григоровъ

Мостътъ на Тъмни-долъ

удряха единъ о другъ, запираха се нѣжже, издигаха се вълна, брѣговетъ се събгаряха.

Клисурача, като че бранѣше граница отъ неприятелъ. Тя се мобилизираще съ мотиката, загръщаше главата си съ човалъ, за да не намокри дъждътъ косата ѝ и да не хване гадъ и за почваше да гребе камъни. Мътната вода се отбиваше и другиятъ брѣгъ се рушеше съ още по-голѣма сила.

Но и Доста Човѣчината не закъсняваше. Тя мѣкнѣше отъ нѣжде забучени на четелесто дърво твърти, гмурваше ги край брѣга, камънитъ и чакълѣтъ ги затрупваха моментално и водната стихия, като змия, на която е препрѣчѣтъ пѣтя, се изважаваше въ противна посока.

Настѣпваше и сражението. — Мари нещиче проклета — обажда се Клисурача — не отбивай водата, че ще те поклопя...

— Да го, да го, изаедемъ, кравообирачке ниедна, — отвърща-

Лжецаръ Станчевъ

ЖЕТВА

(Изъ новата му стихосбирка „Земя подъ слънце“ — стр. 126
цена 30 лв., издание Ив. Куюнджисъ — София).

Днесъ дунавската равнина златѣе,
косата, сърпътъ съскатъ въ тишина,
и вѣтрътъ да духа днесъ не смѣе
за да не рони златнитъ зърна.

Далече нѣйде съ гласъ дълбокъ и ясенъ
запѣва въ мигъ единъ невидимъ мжжъ
и пѣсенята му свѣтла се понася
надъ равното поле на ширъ на дължъ.

Изплувала изъ тая пладня жарка
съ усмивка изгорена на лице,
детето си изъ люлката жетварка
като ржкойка взема на ржце.

Разкрива грждъ, съ еднакъвъ погледъ нѣженъ,
къмъ снопитъ и своето дете;
земя, ти имашъ утрешна надежда,
тихъ млладенецъ на твоята грждъ расте.

Земя създадена да бждешъ нива,
на всички ни очитъ отвори,
въ душитъ миръ и слънце да прелива,
не щикъ, а сърпъ въ ржката да искри.

Паунъ Геновъ

ЗЕМЯ

Земя, земя — азъ зная, че щастлива
не си била ти дълги вѣкове.
Но тая пролѣтъ лудъ възторгъ залива
и тебъ и твойтъ вѣрни синове.

Възторжна пролѣтъ! Свлича ледоветъ,
вселената за новъ животъ пробужда.
И слънцето? — То съкашъ че не свѣти —
гори, изгаря съ огнь скръбъ и нужди.

Съсъ южня и топѣлъ вѣтръ идатъ,
прелитатъ прелѣтитѣ птици.
И буйни и стихийни сж водитъ
на Янтра, Тунджа и Марица.

И по гори, байри и чукари
разтирили овчаритъ стадата.
Разцѣфналитъ жълти минзухари
пленаватъ и опиватъ днесъ сърдцата.

А долу по безкрайнитъ полета
зеленитъ пшеници се вѣтрятъ.
Отлитнала е черната несрета —
девойкитъ възторжни пѣсни пѣятъ.

Земя, земя — безбрѣжна, необятна,
ний твои сме, за тебе ще умрѣмъ.
Защото ни дарявашъ съ жито златно
и ни окриляшъ съ вѣра и подеъмъ.

Илюстрирана литературна енциклопедия

Излѣзе отъ първи томъ на „Илюстрирана литературна енциклопедия“ отъ писателя **Марко Марчевски**. Въ енциклопедията сж дадени биографитъ на около 1000 наши и чужди писатели, съ характеристиката на творчеството имъ. Въ отдѣлни статии, по азбученъ редъ, е обяснена сжщността на всички литературни школи, а именно: класицизмъ, романтизмъ, реализъмъ, модернизъмъ, символизъмъ, експресионизъмъ и т. н., а сжщо така произхода и представителитъ на тия школи, тѣхната история и пр. Обяснено е, освенъ това, що е: изкуство, художественъ образъ, съдържание и форма, поезия, романъ, повестъ, разказъ, драма, басня, идиллия, епосъ и пр. Дадена е доста подробно историята на литературитъ на разнитъ държави: абисинска, английска, българска, френска, руска, нѣмска, италианска, испанска, югославянска, грцка, румънска, турска и т. н. Помѣстени сж портретитъ на около 150 видни наши и чужди писатели. Енциклопедията може да служи като настолна книга на всѣки учителъ, студентъ, ученикъ изобщо на всѣки, който желае да обогати знанията си.

Върху този трудъ Марко Марчевски е работилъ повече отъ една година. Той е привлѣкълъ за сътрудници видни наши и чужди писатели. Първото томче има 480 стр., съ дребенъ шрифтъ. Второто (послѣдно) томче излиза къмъ края на априлъ. Абонаментъ 60 лв., за два и повече абонати — по 50 лв. за двѣтъ томчета. Доставя библиотека „Наука за всички“, ул. „Царица Елеонора“ 23 — София.

Получи се въ редакцията книгата

Предпролѣтъ

стихове отъ **Паунъ Геновъ** съ предговоръ отъ д-ръ Борисъ Пашевъ.

Съдържа циклитъ: Съ перо и мотика. Слънце надъ житата. Предтечи и Предпролѣтни пѣсни. Книгата е отъ 56 стр. и струва 10 лева.

Доставя: библиотека Черномъзмъ — ул. Тракия № 14, София.

роднини, израсли заедно като деца, строили кжчици по Тъмни долъ, тѣ наедно бѣха пасли овцетъ и при лошо време не единъ пжтъ дждѣтъ бѣше прониквалъ и на двама-та презъ оксанитъ имъ дрешки чакъ до коститъ.

Мирчо сега бѣше на работа и Милка го чакаше. Дойде ли си, ще я заведе — така бѣха уговорили. Милка тръпнѣше въ очакване, но това ѝ даваше куражъ да работи неспирно. Тя прѣдѣше, тѣмъже, жѣтъ ѝ, връзваше снопи, орѣше... Надѣрѣлитъ ѝ гърди пращѣха отъ здраве, загорѣлото ѝ лице се покриваше съ ярка червенина.

Презъ лѣтното слѣнце на егрека. Кучето пазѣше овцетъ отъ дива гадъ, а тя бѣше готова да извади очитъ на всѣки мжжъ, който би дрзналъ да я закачи. Само при Мирчо се разнѣжаваше и изгубваше сили. Макаръ и уморена, тя не заспиваше веднага. Наблюдаваше звездитъ, млѣчния пѣтъ, луна-та, ослушваше се... А щомъ заспѣше, измѣкваше изъ подъ козакъ ржцѣтъ си, протѣгаше ги напредъ, лицето ѝ ставаше проз-

ска на камънитъ, се сливаха съ тѣхъ, пороятъ ги завличаше, но изворитъ не прѣсхваха.

Клисурача се изпълваше като сжщински трудовакъ съ мотика на рамо, гравваше камѣтъ и го запрашаше насрѣцѣ. Доста подпираша се съ дървото като инвалидъ, ѝ отвърщаше съ залпъ. Обикновено, тя, като по слаба, бѣше въ отбрана. Намѣсваше се на край и дѣщеря ѝ Милка, която я дръпваше за ржка и я повличаше къмъ кжчи.

Утихваше ли пороятъ и сражението прѣксяваше, за да се поднови при другъ случай. Следваща подиръ това клевети до горскитъ, че овцетъ на едната влизали въ охранителното, или пъкъ до анцизнитъ, че другата варила ракия безъ посво-лително. И глобитъ се трупаха една следъ друга върху изнемошѣлитъ имъ плещи.

Въ сжщото време Милка и синѣтъ на Клисурача, Мирчо, бѣха въ любовъ. Безъ да сж

Редактор-стопанин Ст. Дичев

Симеон Андреев

Българската литература в българския вестник

(Из книгата му Из българската общественост и култура, за която ще дадем отзив в един от следващите броеве на вестника)

Непреувеличено може да се каже, че днес сериозният български вестник, с малки изключения, които се отнасят повече до неговите материални възможности, прави всички усилия да даде на своите читатели една ясна и точна картина на съвременната политика и стопанство, мжчи се да подбегне художествено четиво от майсторит на словото. Днес сериозният български вестник, като ужтваач и показалец на многостранната действителност на българския творчески дух, отделя вече място и за нашата художествена литература, става проводник и разпространител на българската художествена реч. Защото макар по-рано да има случаи от вестяване на наши писатели въ подлистниците на вестниците, те си остават отделни опити само, случайни и самотни и имат публичност или, при най-великодушна преценка, фейлетонен характер. И макар, че някои от тях влизат в съкровищницата на българската литература, все пак, тяхните художествени качества си остават оспорвани поради особените, предимно политически цели, които преследваха и поради изобилните несвършенства, които издават грубата им, нехудожествена природа.

Духовните интереси на обществото тогава, скромни и ограничени въ рамките на политическия фейлетон и на анекдотичната хумореска, при най-добро разположение, нито желаяха, нито можах да възприемат чистите образи на художествената литература, редом с интригуващите новини и стръвната политическа борба, която разливаше из колоните на всички — и на най-добрит — вестници, отровата на лош вкус и на предизвикателен, чисто циничен жаргон. И пълната почти липса,

дълги години, на какъвто и да било литературен живот — нашия периодичен печат — въ вестниците — и много пъти повтаряната носталгична въздишка: „Няма го вече Алесо“, свидетелствуват за състоянието, въ което се намираще литературният отдел на българския вестник.

Много по-късно, чак през войните, се мърваха начесто и съ един широк вече размах, образи от художествена проза, нефидко стихове — творения на известни, значители наши писатели.

Ала все пак, и тази проява на по-напрегнат литературен живот бйше случайна, предизвикана от големия национален изблик на енергия и усилия — войната — и с нейния завършек пресъхна извора ѝ.

Не бива да се отрича, че тази литература, военна да я наречем, служеше и на политически, по-практични, по-съзнателно определени цели. Тя чрез съдържанието на художественото слово, целеше да издигне националното съзнание, да укрепи душите и да ги тласне към воля на победа. Задачата ѝ, въпреки несъмненния талант на писателите, които се отличиха въ нея, бйше една манифестация на здраво патриотическо чувство, благороден, понъкога възвишен порив, да се открият въ народа велики добродетели, копнежи и настроения, които съдържат въ себе си елементи на общочовечност.

На трибуната, отдето се чувствуваше, че се подема едно по-дълбоко разчленяване на народната душа, единичната тогава възможност на българския писател да влезе въ съпричастие съ големия брой хора и да ги завладее чрез изкуството за по-висши духовни интереси — тази възможност остана без изгледи за успех

Професионалист ли е истинският писател?

Въ статия под този надслов въ бр. 21 на в. „Завой“ г. Петър Стжпов, бивш секретар на съюза на провинциалните писатели, поставя горното питане и отговаря отрицателно. Той признава, че този въпрос живо интересува писателските србди, като дори, според него измества принципните въпроси за изкуството и задачите на писателя и въпреки това, го разрешава съ една лекота, която очудва. Оправданията на писателите за липса на условия за работа излизат под перото му нъкак несериозни и той обогатява тружениите на перото съ напомнянето, че всички голъми писатели сж живели въ нищета, че писателът въобще не бива да се интересува от материални изгоди.

Една страшна дума смущава г. Стжпова, именно думата „професия“, „професионализъм“. „Как се разбира, пита той, професионализъмът въ литературата?“ и отговаря: „Това значи писателът да изкарва препитанието си изключително от литературен труд, т. е. да стане обикновен занаятчия“. Той забравя, че въ сжщност тази дума може да има само значението, което ѝ се даде и затова поставя един жизнен въпрос за писателя и въобще за човека на изкуството, за самото изкуство, на съвсем погрешна основа. Той не взема пред вид, че ако един професионалист-писател може да бже таксуван като занаятчия, то не е за друго, а защото е стандартизирал своята работа, като ѝ е отнел обществено-значимата идея и нуждата при това техника на изкуството, а не защото очаква препитанието си изключително от нея. Тогава, въ този дух, трябва да бждат наречени занаятчи сжко така и актьорът, музикантът, художникът, балетистът и др., само защото изкарват препитанието си изключително от своето изкуство. Сжщността на въ-

на фронта, гдето привличаше погледите на нълкоцина любители на литературата. Защото другит — народът — живяха съ червената стихия на войната и тяхнит огрубли от кървавия и джж души бйха чужди. Да не говорим пък за настроенията задъ фронта, за самата страна, кдето грижата за близки смущаваше душит и сжко не позволяваша проявата на духовни интереси от по-висше естество.

(Следва)

проса не се състои въ това, дали писателът ще бже наречен професионалист или не, а въ нщо съвсем друго.

Въ действителност, без да замъгляване на въпроса, да се отдаде всецело на призиването си, на „професията“ си, ще бже винаги идеал на всеки писател, на всеки творец, който пише „по вжтрешно вдъхновение, от жажда за творчество“. А за да може да се отдаде на творчество, нужно е да му се създадат условия, нужно е на въпроса да се погледне като на обществен, а не само засягащ писателското съсловие.

Писателът за да бже вдъхновен творец, съвсем не е наложително да изкарва препитанието си съ странична работа, още по-малко да бже синекурт, да приема подаяния, да влага силит си въ невязможна, често пати вредна, детска литература, да митка по редакциите като коректор и пр. Трудът на писателя трябва да се цени така, че сам той да му осигурява препитанието.

Колко таланти замират поради неблагоприятни условия, колко сили се хабят въ непосилен труд за ежедневното материално обезпечение, сили, които биха се използвали много по-ползотворно. Да се говори за вдъхновено творчество, да се издига въ култ нщетата на творца, както и нищетата на човека и въ неяд се вижда постигнат идеал на безкористие и идеализъм, значи само еснафска назадна, бохемство или метафизично-идеяна забързаност. Човекът трябва да живее като човек, а не като просек — нщо което напълно се отнася и до писателя, до творца въобще.

Като всяка обществена категория и писателството трябва, и е длжно, да се бори за своя хляб, за своето препитание. Съвети като тоя, че писателът трябва да мисли само за своето вдъхновено творчество, без да се грижи за препитанието си, или да го търси въ странична неподходяща, непосилна работа или въ подаяния, да живее така, както живее „полският кринт и птичките небесни“, не само че сж безсмислени и не разрешават нищо, но сж и обидни, унижителни за неговото достойнство на творец и човек, като го обръщат едва ли не на нищо пред трапезата на сити, често пати тжли, охолници.

Въ сжщността идеализмът на писателя нма да дойде

Панчо Михайлов предъ в. Завой
Продължение отъ 2-ра стр.

ческата треска и създаде по-значителни нщца. Говорят за обем, като разбираме: драма, романъ...

Винаги пиша като откривамъ по малко отъ съия си и отъ времето за почивка. Така по-скоро свършва на живота догара, безъ да успея зрѣлата възраст да даде нщо цѣлостно и вѣчно. Така умрѣхъ: Богѣвъ Ас. Златаровъ, Смирненски.

Имамъ много проекти и планове: за драми, романи и повесте, но едва ли ще успея до края на живота си да ги напиша. Още повече като война човекъ едновременно на нколко фронта.

Пък и тая война ме безпокои. Съвѣстно ми е да седна и пиша спокійно, когато наблизо се биятъ, най-безсмислено проливатъ кръвъ и викатъ отъ ранитъ. А докога ще продължи тя? Дали ще покрие и нашия краткъ животъ? Възвѣряме, че върху разрушенията ще се роди новото, което като подеръжъ ще бже поднесено на бждациъ поколения.

Тъ же живѣятъ истински животъ на човекъ, безъ омразата на другия, а само въ стремѣния си да му помогне и го издигне.

Блажени далечни времена! Само съ въздишка може да се помисли за тяхъ И все пакъ ще дойдатъ!

Така мисли Панчо Михайловъ — като писателъ и като човекъ.

Той мисли, чакъ бждното, но вото, наредъ съ всички, които въ непосилне се изкачатъ по стръмнинитъ на живота — и върватъ и чакатъ.

Ст. Дичев

отъ бохемщината или отъ метафизиката, а отъ тѣсната му, неразривна връзка съ народа и неговитъ нужди и идеали.

Ако принципнитъ въпроси за изкуството и задачитъ на писателя оставатъ на заденъ планъ, то е защото се забравятъ въпроситъ за неговото житейско подигуряване, а не общото.

Съвсемъ другояче се поставятъ въпроситъ, когато писателъ сподѣля съдбата, нуждитъ, борбитъ, мжжитъ и неволитъ на своя народъ, когато се е скръстналъ съ него и заедно съ него понася всичкитъ му несгоди. Тогава това, което губи като материално, той го печели спократно отъ вдъхновението и борческия устремъ, който народътъ вдъхва въ душата му.

Борисъ Емонски

рачно бйло, на полуотворенитъ и устни се разтвѣляше усмивка и доволство. Навѣрно въ сѣня си прегръщаше Мирчо.

Най-много Милка се ядосваше, когато майка ѝ и Клисурача си „вадѣха очитъ“ за нищо и никакво. Тя се молеше на майка си, но нищо не помагаше.

А нито Клисурача мразеше Милка, нито Доста Човѣчината — Мирчо.

— Да дойдеше редъ да се заженитъ, никога не бихъ те дала за снаха на Клисурача. Мирчо нищо не ми сторилъ, но тая що знае... казваше Доста на дѣщеря си.

Понѣкога тя се замисляше по-дълбоко.

— Кривно е, Милке, кривно е за момчета. Свѣдби не ставатъ. Гледай, че отъ три години не е станала веселба у наше село...

Клисурача пъкъ, подочула нщо за сина си и Милка, се сопваше:

— Кой? Тая ли клеавица сваа да ми е? У нейкой сѣтъ. Не е лопта момата. Работна, скром-

на е, ама това майка ѝ... И да стане нма да я речеъ свайке та що иска нека е...

За Богородица си дойде Мирчо. Той бйше възмжжал достатъчно. Високъ, снаженъ, съ открито чело, стѣпваше твърдо и увѣрено и гледаше съ отворени очи.

Срещата му съ Милка бйше най-обикновена. Още сутринта той я зѣрна презъ дола. Мирчо ѝ подсири и тя се спрѣ. Настигна ѝ, тя се изчерви, ржковаха се, казаха си нщо и толкозъ. Съ две души се разбраха...

Вечерта Милка отиде на ерека. Тя привѣрза здраво кучето, издои овцѣт и зачака. Бйше луна нощ. Тишини. И най-слабото пошущване на листата се долавяше. Шурцитъ свирѣха монотоннитъ си пѣсни и огласяваха цѣлата долина. Скалитъ на Хайдушки камъкъ се очертаваха като грамадни орли. Овцѣтъ прѣхтѣха, пухтѣха и преживяха. Кучето лежеше и примигваше. По едно време то стана и залая. Милка го

хвана за шията и галено му викна:

— Шт... Мирно. Иде единъ батко.

Мирчо се приближаваше.

— Кучето е вързано, — разлѣ съзвѣливатъ гласъ на Милка и замрѣ по вѣжкитъ на дърветата.

— Вързанъ попъ, мирно село, — засмѣ се Мирчо и съ единъ скокъ седна на постелата.

Милка му стисна ржката.

— Да знайтъ майкитъ ни, че сме заедно на ерека, биха си оскубили коситъ...

— Милке! — притегли я Мирчо — Погледни ме. Отъ тази вечеръ ти си моя жена и другарка — и я цѣлуна.

Милка изтѣгна притисна се до него и заглади косата му.

Кучето престана да лае. Оцѣтъ лениво се прозѣваха, небеснитъ лазуръ съ безбройнитъ си очи трѣпѣше въ очакване.

— Попадна ми една картина, на която видѣхъ момиче и момиче съ снѣжни лица, хванати подъ ржка, крачатъ, бодро и

весело. Подъ тяхъ пишеше „Младостъ“. Стани Милке да направимъ сжщото.

Милка не се противи. Мирчо бйше по-ученъ отъ нея (свършилъ бѣ четвърти класъ), бйше скиталъ по свѣта и знаеше много нщца.

— Хвани се тъй и стѣпвай напредъ!

— Хайде и една пѣсень.

Басовия гласъ на Мирчо проеца въ дола, разбуди заспащата нощ, клонитъ на дърветата като помирнаха, листата затрепѣха. И Милка му пригласи:

— Той я хвана презъ кръста и ѝ повдигна. Стори му се полето да перушинка.

— Прости сж нашитъ майки, Милке, затова че се издѣятъ съ парцалитъ. Тѣ иматъ по една кокошка и единъ волъ. И смѣятъ, че едната е причина за немотията на другата. А съ тѣя глоби и клевети че се доунижожатъ. За едно пиле намѣрено въ житото, сж готови да водятъ война. Пък то да изкълве, да изкълве единъ килограмъ жито — та два. А сѣ

единъ килограмъ житъ не се живѣе цѣла година...

— И азъ сѣ се карамъ на майка ми, — прекъсна го Милка, — но не слуша.

— Старото ще изчезне, — цѣлуна я по устата Мирчо и продължи.

— Младитъ ще преобразинъ свѣта: ние, двамата, ще направимъ първата стѣпка въ наше село. Тѣмни долъ, който до сега ни раздѣляше, ще изчезне. Азъ и ти ще бждемъ бетоненъ мостъ, който ще съединява двата брѣга...

Тѣ прекараха нощта безъ да мигнатъ. Пазиха овцѣт, милаха се, говориха, пѣха, играха, докато луната изблѣднѣ, отъ изтокъ се забѣли и Мирчо я поведе къмъ дома си. Милка не усѣщахъ търнатитъ и камѣнитъ подѣ боситъ си крака. Въ ушитъ ѝ още звучеше думата „мостъ“. Тя я запомни, притискаше се до Мирчо и си шепнѣше: „Да, ние ще бждемъ мостъ който ще свързва двата брѣга на Тѣмни долъ!“